విదేశీ మారకద్రవ్య నిల్వలు

ఇండియన్ ఫారెక్స్ నిల్వలు డిసెంబర్ 13తో ముగిసిన వారానికి 1.988 బిలియన్ డాలర్లు తగ్గి 652.869 బిలియన్ డాలర్లకు చేరుకున్నాయని ఆర్‌బీఐ వెల్లడించింది. అంతకు ముందువారంలో.. మొత్తం నిల్వలు 3.235 బిలియన్ల డాలర్లు తగ్గి 654.857 బిలియన్లకు పరిమితమైంది. మారక ద్రవ్య నిల్వలు తగ్గినప్పటికీ.. బంగారం నిల్వలు 1.121 బిలియన్ డాలర్లు పెరిగి 68.056 బిలియన్ డాలర్లకు చేరుకున్నాయి. స్పెషల్ డ్రాయింగ్ రైట్స్ (SDRs) 35 మిలియన్ డాలర్లు తగ్గి 17.997 బిలియన్ డాలర్లకు చేరుకున్నాయి. విదేశీ మారకద్రవ్య నిల్వలు క్షీణించడానికి యూఎస్ డాలర్ విలువ పెరగడం, దేశీయ దిగుమతులు అధికమవడంతో విదేశీ వస్తువులను దిగుమతి చేసుకునేందుకు ఆయా ఉత్పత్తులకు డాలర్లలోనే చెల్లించాల్సిరావడం, అమెరికా ఫెడరల్ రిజర్వ్ బ్యాంకు ఇటీవల కాలంలో కీలక వడ్డీరేట్లను తగ్గించడం కారణం.

పర్యాటకం.. ఉపాధికి ఊతం – దేశానికి ఆదాయం

గ్రూప్స్ ప్రత్యేకం

పరిచయం

- వివిధ ప్రాంతాల ఆచార వ్యవహారాలను, ఆహారపు అలవాట్లను, ఆధ్యాత్మిక సంప్రదాయాలను పరిచయం చేస్తూ, మానసిక ఉల్లాసానికి, మనో వైజ్ఞానిక అంశాలపై జ్ఞానాన్ని అందించే సువర్ణ అవకాశమే పర్యాటకం. వ్యక్తుల్లో ప్రయాణ జిజ్ఞాస పెరిగేకొద్దీ పర్యాటక రంగం పెరుగుతుంది. వైవిధ్య భరితమైన సంప్రదాయాలకు, విశిష్టమైన కళా సాంస్కృతిక అంశాలకు నెలవైన భారతదేశంలో ఇది మరింత వేగంగా సాగుతుంది.

నిర్వచనం

- పర్యాటకం, విశ్రాంతి లేదా వ్యాపార ప్రయోజనాల కోసం ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఒక ముఖ్యమైన ఆర్థిక, సాంస్కృతిక కార్యకలాపం. ఇది ఆర్థిక వ్యవస్థలను మార్చే శక్తిని కలిగి, సాంస్కృతిక వారసత్వాన్ని సంరక్షించి, స్థిరమైన అభ్యాసాలను ప్రోత్సహిస్తుంది. పర్యాటక రంగం జాతీయ అభివృద్ధి, సంక్లిష్టతలను అంగీకరిస్తూనే దేశంలోని విశిష్ట ఆతిథ్య రంగానికి ఉత్ప్రేరకంగా పనిచేస్తుందన్నది నిర్వివాదాంశం.

  పర్యాటక ప్రదేశాలు – ప్రభావం
  చారిత్రాత్మక ప్రభావం
  వారసత్వ ప్రదేశాల పరిరక్షణ

- తాజ్‌మహల్, జైపూర్ సిటీ, హంపి వంటి UNESCO ప్రపంచ వారసత్వ ప్రదేశాలు ఏటా మిలియన్ల మందిని ఆకర్షిస్తాయి.

కేస్ స్టడీ: రెడ్ ఫోర్ట్, ఢిల్లీ పునరుద్ధరణ, దాని ప్రపంచ గుర్తింపు, విద్యా విలువను మెరుగుపరుస్తుంది.

పురాతన నగరాల పునరుజ్జీవనం

- వారణాసిలో పర్యాటక ఆధారిత ప్రాజెక్టులు మౌలిక సదుపాయాలను మెరుగుపరిచి చారిత్రక ప్రదేశాలను పరిరక్షిస్తాయి.

ఉదా: క్లీన్ గంగా చొరవ, వారణాసి సాంస్కృతిక గుర్తింపును సంరక్షించే వారసత్వ పర్యాటకం.

సంప్రదాయ పండుగల ప్రచారం

- ప్రదేశాల్లో జరిగే సాంస్కృతిక ఉత్సవాలు పర్యాటకులను ఆకర్షించి సాంస్కృతిక ప్రాముఖ్యతను కాపాడతాయి.

ఉదా: రాజస్థాన్‌లోని పుష్కర్ ఫెయిర్, స్థానిక సంప్రదాయాలు, హస్తకళలను ప్రోత్సహిస్తుంది.

చారిత్రక కథనాల మెరుగుదల

- చారిత్రక కథనాలు, ప్రదేశాలను ప్రోత్సహించడంలో, సంరక్షించడంలో పర్యాటకం సహాయపడుతుంది.

ఉదా: అజంతా, ఎల్లోరా గుహల ప్రచారం, సాంస్కృతిక పర్యాటకాన్ని పెంచడం.

ఎడ్యుకేషనల్ టూరిజం

- చారిత్రక పర్యటనలు, విద్యా కార్యక్రమాలు భారతదేశ గొప్ప చరిత్రపై అవగాహన, ప్రశంసలను పెంచుతాయి.

ఉదా: ఇండియా గేట్, కుతుబ్ మీనార్ వంటి చారిత్రక ప్రదేశాలకు పాఠశాల పర్యటనలు.

రాజకీయ ప్రభావం

ప్రభుత్వ కార్యక్రమాలు

- టూరిజం సర్క్యూట్ అభివృద్ధి కోసం స్వదేశ్ దర్శన్, ప్రసాద్ వంటి పథకాలను ప్రవేశపెట్టడం.

ఉదా: మతపరమైన పర్యాటకాన్ని ప్రోత్సహించే బౌద్ధ సర్క్యూట్ అభివృద్ధి.

వీసా సంస్కరణలు

- 160 దేశాలకు పైగా ఇ-వీసా వ్యవస్థల పరిచయం, ప్రయాణ ప్రక్రియలను సులభతరం చేయడం.

ఉదా: క్రమబద్ధీకరించబడిన వీసా ప్రక్రియల కారణంగా పర్యాటకుల రాకపోకల పెరుగుదల.

ప్రచారాలు

- 'ఇన్‌క్రెడిబుల్ ఇండియా' ప్రచారం భారతదేశ సాంస్కృతిక, సహజ వైవిధ్యాన్ని ప్రదర్శిస్తుంది.

ఉదా: ప్రచారం ప్రారంభించిన తర్వాత అంతర్జాతీయ పర్యాటకుల రాకపోకల్లో గణనీయమైన పెరుగుదల.

పబ్లిక్–ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యాలు

- పర్యాటక మౌలిక సదుపాయాలను అభివృద్ధి చేయడానికి ప్రభుత్వ, ప్రైవేట్ రంగాల మధ్య సహకారం అందిస్తుంది.

ఉదా: ఆధునిక విమానాశ్రయాలు, హై స్పీడ్ రైలు నెట్‌వర్క్‌ల అభివృద్ధి.

శాసన మద్దతు

- స్థిరమైన పర్యాటక పద్ధతులను ప్రోత్సహించడానికి విధానాల అమలు కోసం ప్రభుత్వాలు చొరవ చూపుతాయి.

ఉదాహరణ: పర్యావరణ పరిరక్షణను నిర్ధారించడానికి ఎకో–టూరిజంపై నిబంధనలు.

ఆర్థిక ప్రభావం

GDP సహకారం

- 2023లో టూరిజం GDPకి సుమారు రూ.17.82 ట్రిలియన్లు అందించింది, ఇది మొత్తం GDPలో 9.2%.
- **కేస్ స్టడీ:** గోవా పర్యాటక రంగం రాష్ట్ర GDPకి 16% సహకరిస్తుంది.

ఉద్యోగ సృష్టి

- టూరిజం 2023లో దాదాపు 41 మిలియన్ ఉద్యోగాలను సృష్టించింది. ఇది మొత్తం ఉపాధిలో 8.2%.

ఉదా: కేరళ పర్యాటక రంగం గణనీయమైన ఉపాధి అవకాశాలను సృష్టిస్తుంది.

మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధి

- పర్యాటకం నుంచి వచ్చే ఆదాయం మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధి, ప్రజా సేవలను సులభతరం చేస్తుంది.

ఉదా: ఢిల్లీ–ముంబై ఎక్స్‌ప్రెస్ వే అభివృద్ధి, ప్రయాణ సమయాన్ని తగ్గించడం, ప్రాప్యతను మెరుగుపరచడం.

- టూరిజం వృద్ధికి మౌలిక సదుపాయాలను మెరుగుపరచడం చాలా కీలకం. విమానాశ్రయాలను అప్‌గ్రేడ్ చేయడం, రైలు, రోడ్డు నెట్‌వర్క్‌లను విస్తరించడం, పర్యాటక ప్రాంతాలకు కనెక్టివిటీని మెరుగుపరచడంలో ప్రభుత్వం పెట్టుబడి పెట్టింది. కొత్త విమానాశ్రయాల అభివృద్ధి, ఇప్పటికే ఉన్నవాటిని ఆధునీకరించడం వల్ల అంతర్జాతీయ, దేశీయ ప్రయాణికులకు సౌలభ్యం మెరుగుపడింది. అదనంగా, UDAN పథకం వంటి కార్యక్రమాలు ప్రాంతీయ కనెక్టివిటీని మెరుగుపరచడం, మారుమూల పర్యాటక ప్రాంతాలను మరింత అందుబాటులోకి తీసుకురావడం లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నాయి.

స్థానిక వ్యాపారాలకు మద్దతు

- పర్యాటకం స్థానిక వ్యాపారాలు, చేతిపనులకు మద్దతు ఇస్తుంది. కళాకారులకు ఆర్థిక ప్రయోజనాలను అందిస్తుంది.

ఉదా: హిమాచలి గ్రామంలో స్థానిక చేతిపనుల ప్రచారం, స్థానిక ఆర్థిక వ్యవస్థను పెంచడం.

ఆర్థిక వైవిధ్యం

- పర్యాటకం ఆర్థిక వ్యవస్థను వైవిధ్యపరుస్తుంది. సంప్రదాయ రంగాలపై ఆధారపడటాన్ని తగ్గిస్తుంది.

ఉదా: కేరళ దేవభూమి అనే ప్రచారం రాష్ట్ర ఆర్థిక వ్యవస్థను వైవిధ్యపరుస్తుంది.

- టూరిజం మంత్రిత్వ శాఖ, స్కిల్ డెవలప్‌మెంట్, ఎంటర్‌ప్రెన్యూర్‌షిప్ మంత్రిత్వ శాఖ సహకారంతో టూరిజం, హాస్పిటాలిటీ రంగాల్లో ఉపాధి పొందుతున్న వారి నైపుణ్యాన్ని పెంపొందించడంపై దృష్టి సారించింది. పర్యాటకులకు చిరస్మరణీయమైన అనుభూతిని అందించడానికి అవసరమైన నాణ్యమైన సేవ, ఆతిథ్యాన్ని నిర్ధారించడానికి శిక్షణా కార్యక్రమాలు, ధ్రువీకరణ కోర్సులు నిర్వహిస్తున్నారు.

సాంస్కృతిక ప్రభావం

సాంస్కృతిక వారసత్వ పరిరక్షణ

- సాంస్కృతిక వారసత్వ ప్రదేశాల సంరక్షణ, ప్రచారంలో పర్యాటకం సహాయపడుతుంది.

కేస్ స్టడీ: వారణాసి పర్యాటక ఆధారిత ప్రాజెక్టులు స్థానిక సంప్రదాయాలను పునరుజ్జీవింపజేస్తున్నాయి.

స్థానిక చేతిపనుల ప్రచారం

- స్థానిక హస్తకళలు, సంప్రదాయాలను హైలెట్ చేయడం పర్యాటకులను ఆకర్షిస్తుంది. సాంస్కృతిక పద్ధతులను సంరక్షిస్తుంది.

ఉదా: హిమాచలి గ్రామంలోని ఎకో–టూరిజం స్థానిక హస్తకళలను ప్రోత్సహిస్తుంది.

సాంస్కృతిక మార్పిడి

- పర్యాటకం సాంస్కృతిక మార్పిడిని ప్రోత్సహిస్తుంది. అవగాహన, ప్రశంసలను పెంచుతుంది.

ఉదా: రాజస్థాన్‌లోని కమ్యూనిటీ ఆధారిత పర్యాటకం సాంస్కృతిక పరస్పర చర్యను ప్రోత్సహిస్తుంది.

పండుగల పునరుజ్జీవనం

- సాంస్కృతిక ఉత్సవాలను ప్రోత్సహించడం వల్ల పర్యాటకం వృద్ధి చెందుతుంది. సంప్రదాయ పద్ధతులను కాపాడుతుంది.

ఉదా: ఉదయపూర్‌లోని పండుగలు పర్యాటకులను ఆకర్షిస్తాయి. సాంస్కృతిక ప్రాముఖ్యతను కాపాడతాయి.

చేతివృత్తుల వారికి మద్దతు

- పర్యాటకం స్థానిక కళాకారులకు ఆర్థిక ప్రయోజనాలను అందిస్తుంది. సంప్రదాయ చేతిపనులను సంరక్షిస్తుంది.

ఉదా: వారణాసిలో స్థానిక చేతిపనుల ప్రచారం, స్థానిక కళాకారులకు ప్రయోజనం చేకూర్చడం.

సామాజిక ప్రభావం

కమ్యూనిటీ సాధికారత

- కమ్యూనిటీ ఆధారిత పర్యాటక కార్యక్రమాలు స్థానిక కమ్యూనిటీలను శక్తిమంతం చేస్తాయి. జీవన ప్రమాణాలను మెరుగుపరుస్తాయి.

కేస్ స్టడీ: స్థానికులకు ఆర్థిక ప్రయోజనాలను అందించడానికి రాజస్థాన్‌లో కమ్యూనిటీ టూరిజం కార్యక్రమం.

మెరుగైన మౌలిక సదుపాయాలు

- పర్యాటక ఆధారిత మౌలిక సదుపాయాల మెరుగుదలలు స్థానిక కమ్యూనిటీలకు ప్రయోజనం చేకూరుస్తాయి.

ఉదా: ఉదయపూర్‌లోని గాంధీ గ్రామంలో హోమ్ స్టే, మార్గదర్శక పర్యటనల అభివృద్ధి.

సాంస్కృతిక అవగాహన

- పర్యాటకం సందర్శకులు, స్థానికుల్లో సాంస్కృతిక అవగాహన, ప్రశంసలను పెంపొందిస్తుంది.

ఉదా: చారిత్రక, సాంస్కృతిక ప్రదేశాలకు విద్యా పర్యటనలు.

సామాజిక చేరిక

- పర్యాటక కార్యకలాపాల్లో స్థానిక సంఘాలను చేర్చుకోవడం ద్వారా టూరిజం సామాజిక చేరికను ప్రోత్సహిస్తుంది.

ఉదా: వారి సాంస్కృతిక వారసత్వాన్ని నిర్వహించడంలో, ప్రదర్శించడంలో స్థానిక నివాసితుల ప్రమేయం.

మెరుగైన జీవన నాణ్యత

- పర్యాటక ఆధారిత ఆర్థికవృద్ధి స్థానిక కమ్యూనిటీల జీవన నాణ్యతను మెరుగుపరుస్తుంది.

ఉదా: పర్యాటక ఆదాయం కారణంగా కేరళలో మెరుగైన జీవన ప్రమాణాలు.

సాంకేతిక ప్రభావం

డిజిటల్ పరివర్తన

- డిజిటల్ కార్యక్రమాలు పర్యాటక సేవలను మెరుగుపరుస్తాయి. విస్తృత ప్రేక్షకులను చేరుకుంటాయి.

ఉదా: డిజిటల్ ప్లాట్‌ఫామ్‌లను ప్రభావితం చేసే ఇన్‌క్రెడిబుల్ ఇండియా 2.0 ప్రచారం.

మౌలిక సదుపాయాల ఆధునికీకరణ

- ఆధునిక విమానాశ్రయాలు, రవాణా నెట్‌వర్క్‌ల అభివృద్ధి ప్రాప్యతను మెరుగుపరుస్తుంది.

ఉదా: బెంగుళూరులోని కెంపెగౌడ అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయం పర్యాటకాన్ని మెరుగుపరుస్తుంది.

సాంకేతిక పురోగతులు

- పర్యాటక నిర్వహణ, ప్రచారంలో సాంకేతికతను ఉపయోగించడం.

ఉదా: పర్యాటక అనుభవాలను మెరుగుపరిచే వారసత్వ ప్రదేశాల వర్చువల్ పర్యటనలు.

సస్టెయినబుల్ ప్రాక్టీసెస్

- సాంకేతికత స్థిరమైన పర్యాటక పద్ధతులు, వనరుల నిర్వహణను ప్రోత్సహిస్తుంది.

ఉదా: పునరుత్పాదక శక్తిని ఉపయోగించి కజిరంగా నేషనల్ పార్క్‌లో పర్యావరణ అనుకూలమైన లాడ్జీలు.

మెరుగైన పర్యాటక అనుభవాలు

- సాంకేతిక ఆవిష్కరణలు మొత్తం పర్యాటక అనుభవాన్ని మెరుగుపరుస్తాయి.

ఉదా: పర్యాటకుల కోసం సమగ్ర సమాచారాన్ని అందించే మొబైల్ అప్లికేషన్‌లు.

పర్యావరణ ప్రభావం

ఎకో–టూరిజం ఇనిషియేటివ్స్

- స్థిరమైన పద్ధతులు, సహజ వనరుల పరిరక్షణపై దృష్టి పెట్టడం.

కేస్ స్టడీ: కజిరంగా నేషనల్ పార్క్ పర్యావరణ–పర్యాటక విధానాలు వన్యప్రాణులు, ఆవాసాలను రక్షించడం.

పరిరక్షణ ప్రాజెక్టులు

- పర్యాటక ఆదాయం స్థానిక పరిరక్షణ ప్రాజెక్టులకు మద్దతు ఇస్తుంది. పర్యావరణ ప్రభావాన్ని తగ్గిస్తుంది.

ఉదా: సుందర్బన్ నేషనల్ పార్క్ పర్యావరణ పర్యటనలు మడ అడవుల సంరక్షణను హైలెట్ చేస్తాయి.

పర్యావరణ అవగాహన

- పర్యాటక కార్యక్రమాలు పర్యావరణ పరిరక్షణకు ప్రజల అవగాహన, మద్దతును పెంచుతాయి.

ఉదా: పర్యావరణ పరిరక్షణను ప్రోత్సహించే సుందర్బన్ నేషనల్ పార్క్‌లో విద్యా పర్యటనలు.

- హానికరమైన కార్యకలాపాలపై ఆధారపడటం తగ్గించబడింది.
- ఎకో–టూరిజం ప్రత్యామ్నాయ జీవనోపాధిని అందిస్తుంది. హానికరమైన కార్యకలాపాలపై ఆధారపడటాన్ని తగ్గిస్తుంది.

ఉదా: సుందర్బన్స్‌లోని స్థానిక కమ్యూనిటీలు పర్యావరణ–పర్యాటక ఆదాయం నుంచి ప్రయోజనం పొందుతున్నాయి.

స్థిరమైన మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధి

- పర్యావరణ ప్రభావాన్ని తగ్గించడానికి పర్యావరణ అనుకూల మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధి.

ఉదా: హిమాచల్ గ్రామంలోని పర్యావరణ అనుకూలమైన లాడ్జీలు స్థిరమైన పర్యాటకాన్ని ప్రోత్సహిస్తాయి.

చట్టపరమైన ప్రభావం

పర్యాటక పద్ధతులపై నిబంధనలు

- స్థిరమైన, బాధ్యతాయుతమైన పర్యాటక పద్ధతులను ప్రోత్సహించడానికి నిబంధనల అమలు.

ఉదా: జాతీయ ఉద్యానవనాల్లో ఎకో–టూరిజం కోసం చట్టపరమైన ఫ్రేమ్‌వర్క్.

వారసత్వ ప్రదేశాల రక్షణ

- వారసత్వ ప్రదేశాలను రక్షించడానికి, సంరక్షించడానికి చట్టపరమైన చర్యలు.

ఉదా: దేశంలోని యునెస్కో ప్రపంచ వారసత్వ ప్రదేశాలను రక్షించే చట్టాలు.

స్థానిక సంఘాలకు మద్దతు

- పర్యాటక ఆర్థిక ప్రయోజనాలు స్థానిక కమ్యూనిటీలకు చేరేలా చట్టపరమైన నిబంధనలు.

ఉదా: కమ్యూనిటీ–ఆధారిత పర్యాటక కార్యక్రమాలకు మద్దతు ఇచ్చే విధానాలు.

పర్యావరణ పరిరక్షణ చట్టాలు

- పర్యావరణ పరిరక్షణ, స్థిరమైన పర్యాటకం కోసం చట్టపరమైన ఫ్రేమ్‌వర్క్.

ఉదా: పర్యాటక ప్రదేశాల్లో వ్యర్థ పదార్థాల నిర్వహణపై నిబంధనలు.

రెస్పాన్సిబుల్ టూరిజం ప్రమోషన్

- బాధ్యతాయుతమైన, నైతిక పర్యాటక పద్ధతులను ప్రోత్సహించే చట్టపరమైన కార్యక్రమాలు.

ఉదా: జాతీయ ఉద్యానవనాలు, వారసత్వ ప్రదేశాల్లో బాధ్యతాయుతమైన పర్యాటకం కోసం మార్గదర్శకాలు.

కేస్ స్టడీ: స్టాచ్యూ ఆఫ్ యూనిటీ (ఐక్యతా విగ్రహం)

- టూరిజంలో ప్రభుత్వ జోక్యానికి ప్రధాన ఉదాహరణ గుజరాత్‌లోని స్టాచ్యూ ఆఫ్ యూనిటీ ఏర్పాటు. 2018లో ప్రారంభించిన ఈ విగ్రహం ప్రపంచంలోనే అత్యంత ఎత్తయినది. త్వరితంగా ప్రధాన పర్యాటక ఆకర్షణగా మారింది.
- ఈ ప్రాజెక్ట్ భారతదేశ ఇంజినీరింగ్ నైపుణ్యాన్ని ప్రదర్శించడమే కాకుండా సర్దార్ వల్లభాయ్ పటేల్ వారసత్వాన్ని కూడా ప్రోత్సహిస్తుంది. విగ్రహం చుట్టూ ఉన్న అభివృద్ధిలో మ్యూజియం, ఆడియో–విజువల్ గ్యాలరీ, అనేక పర్యాటక సౌకర్యాలు ఉన్నాయి. మిలియన్ల మంది సందర్శకులను ఆకర్షిస్తుంది. స్థానిక ఆర్థిక వ్యవస్థను గణనీయంగా పెంచుతుంది.

పీ విష్ణువర్ధన్
విష్ణు
ఐఏఎస్ అకాడమీ,
హైదరాబాద్
7702170025